

УДК 342.95:351.741(477)

ЧИРИК С.В., аспірант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. Про сутність та види правових принципів діяльності Національної поліції України.

Ключові слова: галузеві принципи, сутність галузевих принципів, Національна поліція, адміністративне право, законодавство, державний службовець.

Аннотация. О сущности и видах правовых принципов деятельности Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: отраслевые принципы, сущность отраслевых принципов, Национальная полиция, административное право, законодательство, государственный служащий.

Summary. About essence and types of legal principles of activity of the National police of Ukraine.

Keywords: industry principles, essence of industry principles, National police, administrative law, legislation, public employee.

Постановка проблеми. Важливим етапом становлення Національної поліції України є вступ в дію 2 листопада 2015 р. Закону України “Про Національну поліцію” [1, с. 12]. В законі визначено основні принципи діяльності поліції. Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

Однак, як вважаємо, його недоліком є відсутність спеціальних принципів, які визначають засади для здійснення інформаційно-аналітичної діяльності поліції: формування баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користування базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи; інформаційної взаємодії з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Проблеми принципів у сфері діяльності органів внутрішніх справ досліджувались такими ученими як В.Я. Настюк [2, с. 136], О.П. Рябченко [3, с. 48], О.Г. Фролова [4, с. 47], Х.П. Ярмаки [5, с. 67] та ін.

Проте, вважаємо, що зазначена проблема потребує подальших досліджень та визначення більш повного обсягу принципів діяльності Національної поліції України.

Метою статті є удосконалення законодавства України стосовно принципів діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Сутність організаційно-правових принципів діяльності Національної поліції України полягає в тому, що ця система різнобічна. Вона поділяється на основні принципи і принципи формування і функціонування її відповідних частин (інститутів) [6, с. 67]. До основних належать принципи регулювання взаємовідносин між суспільством та органами виконавчої влади, які розкривають природу формування і функціонування адміністративного права, підкреслюють його місце й роль у правовій системі.

До принципів регулювання взаємовідносин суспільства й органів виконавчої влади слід віднести: служіння державної адміністрації суспільству й людині; обмеженість втручання органів виконавчої влади в громадянське й особисте життя людини; повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері; взаємна відповідальність; мінімально необхідні повноваження органів державної виконавчої влади; оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів самоврядування.

Принцип служіння державної адміністрації суспільству й людині.

Він визначає основне соціальне значення адміністративного права, систему визначальних цілей. Якщо інтереси окремих громадян не повною мірою співпадають із цілями розвитку суспільства, то діяльність Національної поліції за адміністративним правом покликана забезпечити пріоритет всенародних інтересів, однак, таким чином, щоб особисті потреби не ігнорувалися, а максимально враховувалися. Справедливе адміністративне право не сумісне з будь-яким відхиленням від закону, принципів гуманізму й демократії.

В узагальненому вигляді розглядуваний принцип виражено в низці законів України, де на апарат виконавчої влади прямо покладаються відповідні обов'язки. Так, згідно зі ст. 5 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” [7, с. 181], держава захищає права й законні інтереси релігійних організацій, сприяє встановленню відносин взаємної світоглядної терпимості й поваги між громадянами тієї чи іншої віри.

Обмеженість втручання адміністрації в громадянське й особисте життя людини.

Сутність цього принципу полягає в закономірному встановленні тієї межі, до якої втручання органів державної виконавчої влади у відповідну діяльність, диктується в існуючих історичних умовах інтересами народу України і після чого це втручання не є необхідним, оскільки без серйозної потреби воно сковує дію механізмів соціальної регуляції, порушує нормальні процеси, що відбуваються в суспільстві, і знижує ефективність виконавчої влади. Цей принцип організації і функціонування діяльності Національної поліції за адміністративним правом знаходить відповідне відображення, наприклад, у ст. 27 Закону України “Про підприємства в Україні” [8, с. 54], у якій зазначено, що втручання в господарську або іншу діяльність підприємства з боку державних органів не допускається, окрім випадків, передбачених законодавством.

Повнота прав і свобод громадян.

Даний принцип означає надання громадянам максимально можливо широкого кола відповідних прав і свобод дійсно нового рівня і захищеність їх інтересів. Законотворчій адміністративно-правовій практиці належить іти шляхом подальшої деталізації конституційних прав і свобод громадян, створення спеціальних законів, регулюючих відносини громадян і відповідних державних органів.

Права і свободи громадян – це та сфера регулювання суспільних відносин, де межа дії норми закону мусить бути чітко обмеженою.

Другий аспект реалізації цього принципу полягає в тому, що громадянин за своїм розсудом має право звертатися в будь-який орган виконавчої влади, а останній зобов'язаний дати йому вичерпну відповідь. Отже, норми адміністративного права повинні закріплювати відповідні обов'язки органів державної виконавчої влади.

Принцип взаємної відповідальності.

Цей принцип розкриває певну складну залежність між апаратом державної виконавчої влади, його державними службовцями і особистістю. За кожною

невиконаною справою (невирішеним питанням) стоїть конкретний службовець або група осіб, і без їх реальної відповідальності не можна розраховувати на підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади. На сьогодні значення дисципліни й особистої відповідальності службовців значно зростає. Недотримання ними встановлених вимог і правил обертається для суспільства й людини не тільки матеріальною шкодою, а й серйозними соціальними й моральними збитками.

Що стосується громадян, то вони також мають відповідати перед суспільством і державою.

Мінімально необхідні повноваження органів державної виконавчої влади.

Реалізація зазначеного принципу забезпечується тим, що адміністративне право покликане встановити мінімально необхідні повноваження органів державної виконавчої влади. Виконавча діяльність має, по-перше, обмежуватися загальним управлінням, а по-друге, односторонньо владні рішення у всіх можливих випадках повинні змінюватися або поєднуватися з договірними формами взаємовідносин між органами державної виконавчої влади і членами суспільства.

Оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування.

Сутність даного принципу – в наданні органам місцевого самоврядування максимально можливої свободи, в закріпленні за ними, наприклад, права оскаржувати рішення, прийняті органами державної виконавчої влади в порядку підлеглості або в суді, брати безпосередню участь у здійсненні державної політики (ініціатива в нормотворенні, пропозиції, подання тощо).

В аспекті формування і функціонування адміністративно-правових законів процесуального змісту необхідно виходити з таких принципів, як: дотримання норм стосовно провадження у справах про адміністративні правопорушення; охорона прав та інтересів особи й держави; публічність (офіційність) провадження; об'єктивна (матеріальна) істина; гласність у провадженні в справах про адміністративні правопорушення; рівність перед законом; здійснення провадження національною мовою; відповідальність посадових осіб за неналежне ведіння провадження у зазначених справах.

Кожен із названих процесуальних принципів конкретизується у відповідному виді адміністративно-процесуальної діяльності.

Принцип охорони інтересів особистості й держави відбиває динамізм провадження у справах про адміністративні правопорушення. Орган, який розглядає цю справу і приймає щодо неї рішення (постанову), зобов'язаний забезпечити соціально-економічні, політичні й особисті права та свободи громадян, а також права й законні інтереси підприємств, установ та організацій. Публічність (офіційність) провадження у справах про адміністративні порушення полягає в тому, що розгляд конкретної справи, збирання необхідних матеріалів і документів є обов'язком конкретних державних органів (його посадових осіб) і здійснюється за державний кошт. Оплата за участь у провадженні й оформленні матеріалів і прийнятті рішень лягає на державний орган. Органи держави зобов'язані розглядати скарги громадян на прийняті за конкретною справою про адміністративні правопорушення. Об'єктивна (матеріальна) істина вимагає, щоб справа про адміністративні правопорушення розглядалася всебічно. При цьому перевіряються всі обставини, збираються й ураховуються необхідні матеріали й докази. Усе це сприяє усуненню суб'єктивізму, забезпечує встановлення істини, прийняття справедливого рішення, яке об'єктивно відбиває події і тим самим забезпечує ефективність управління.

Гласність у провадженні в справах про адміністративні правопорушення означає, що справа розглядається відкрито, а учасники без перешкод знайомляться з усіма матеріалами справи. При цьому зі змістом прийнятих рішень (постанов) знайомляться трудові колективи, населення за місцем проживання. Рівність перед законом учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення забезпечується законодавчим закріпленням їх статуту. Кожна зі сторін має право брати участь на всіх стадіях провадження, подавати докази, вимагати їх розгляду в разі необхідності, а учасникам провадження роз'яснюються їх права й обов'язки. Орган (посадова особа), який розглядає справу про адміністративне правопорушення, покликаний стежити за тим, щоб сторони належним чином використовували свої повноваження.

Швидкість і економність провадження зумовлені оперативністю виконавчо-розпорядчої діяльності і забезпечуються, зокрема, закріпленням у законодавстві про адміністративні правопорушення строків, у межах яких здійснюється провадження, виконуються відповідні постанови. Ведіння справ у багатьох випадках вимагає відносно невеликих коштів та організаційних витрат. Компетентні органи покликані вести провадження без затримки і зволікання, з мінімальними матеріальними витратами й організаційними зусиллями.

Здійснення провадження національною мовою зумовлено закріпленням на конституційному рівні принципу рівності громадян. Учасникам, які не володіють українською мовою, якою ведеться провадження, забезпечується право повного ознайомлення з відповідними матеріалами, надається можливість давати пояснення їх рідною мовою й користуватися послугами тлумача.

Відповідальність посадових осіб за неналежне провадження встановлена в різних нормативних актах. Недотримання вимог здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, бюрократичне ставлення до громадян тягне застосування до винних посадових осіб відповідних заходів відповідальності.

Висновки.

На підставі вищезначеного вважаємо, що у процесі нормотворчості необхідно враховувати наявність як внутрішніх, так і зовнішніх принципів формування і функціонування діяльності Національної поліції України. Це передбачає доцільність введення доповнень до законодавства України щодо інформаційно-правових принципів, які б визначали забезпечення підвищення ефективності діяльності поліції. Зазначене стосується таких принципів, як: законність; свобода доступу до інформації; вільне вираження думок і переконань; забезпечення інформаційної безпеки; рівність громадян перед законом; недоторканність приватної власності на інформаційні ресурси (інформаційні продукти та інформаційні технології) з дотриманням норм авторського права; доступність інформації, що передбачає право кожної людини мати доступ до інформаційних технологій і будь-якої необхідної для неї інформації, дозволеної законодавством для доступу, у будь-який час і в будь-якому місці, недопущення цензури; пріоритет повідомлень про події державної і суспільної значущості та ін.

Використана література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.15 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 40-41. – Ст. 379. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ : підручник / [В.Я. Настюк (кер. авт. кол.) та ін.] ; за заг. ред. В.Я. Настюка. – Х. : Право, 2013. – 472 с.

3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підруч. / за ред. О.П. Рябченко. – Х. : Вид-во Харківського Нац. ун-ту внутр. справ, 2009. – 256 с.
4. Організаційно-правові основи управління в органах внутрішніх справ : Законодавчі та інші нормативно-правові акти ; укл. О.Г. Фролова. – Х. : ФОП Лук’яненко, 2011. – 108 с
5. Ярмакі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні / Х.П. Ярмакі : монографія. – Одеса : Астропринт, 2006. – 334 с.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.91 р. № 987-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
8. Про підприємства в Україні : Закон України від 27.03.91 р. № 887-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – Ст. 272.

Рецензент: Л.П. Коваленко, доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого.

~~~~~ * * * ~~~~~